

Kommentert mønsterbesvarelse

Fag: BRV130 Familie og Arverett

Eksamensdato: 21.04.2023

Kandidat: Anonym.

Besvarelse kommentert av:

Haver Advokatfirma

I samarbeid med

J U F O

Juristforeningen i Stavanger

Overført fra originaldokument av Thilia Clausen, fagansvarlig JUFO 2024. Oppgaven inneholder både kandidatens besvarelse og oppgaveteksten. Da oppgaveteksten vises løpende i oppgaven er denne farget lysegrå slik at det skal være lettere å skille fra kandidatens besvarelse.

Del I

Peder Ås giftet seg våren 2015 med Kari. Noe tid etter at ekteskapet var inngått, døde Peders tante. Hun hadde testamentert aksjer for kr. 60.000 til Peder, og av testamentet fremgikk det at aksjene skulle være Peders særeie. Våren 2018 ville Peder kvitte seg med aksjene. Kari likte ikke dette, men Peder sto på sitt. Kari fikk likevel tilbud om å overta aksjene om hun var interessert i det. Kari takket ja til tilbudet, og det ble opprettet ektepakt hvor aksjene ble overført til Karis særeie. Peder fikk sin underskrift bekreftet av to vitner mens Kari var til stede, men da Kari skulle skrive under ringte det på døren og det ble ikke til at Kari ved denne anledning fikk skrevet under ektepakten. Dagen etter var hun en tur hos legen, og hun hadde tilfeldigvis med ektepakten. Hun spurte legen om han ville skrive under som vitne når hun undertegnet ektepakten i hans nærvær. Dette sa legen ja til, og Kari underskrev der og da, og legen skrev på som vitne. Kari og Peder hadde ingen barn. De hadde omtrent like høy inntekt. Kort tid etter at ekteskapet var inngått, ble de enige om å skaffe seg en leilighet. Leiligheten var registrert med Peder som eier og det var han som sto ansvarlig for gjelden. Avdrag og renter ble betalt gjennom månedlige trekk fra hans lønnskonto. Kari betalte forsikringer, strøm, internett og mobilregninger, samt alle husholdningsartikler og mat. Det som hver satt igjen med etter at alle felles utgifter var betalt, gikk til privat forbruk. Vinteren 2023 ble det klart for både Peder og Kari at ekteskapet gikk mot slutten. Det endte med at Kari 1. mars reiste hjem til sin mor. Peder foreslo at de kanskje burde søke separasjon, noe Kari sa hun skulle tenke over. Etter at Kari hadde bodd hos sin mor i tre uker, ringte hun en dag til Peder og sa at hun var enig i at de burde søke å få ekteskapet oppløst. Den 22. mars ble det sendt søknad om separasjon. Søknaden ble journalført som mottatt hos Statsforvalteren 24. mars.

Ved delingen oppsto det flere tvister. For det første anførte Peder at aksjene som Kari hadde fått fra ham, måtte tilbakeføres. Han hadde ikke hatt adgang til å overføre dem til Kari, og i alle tilfelle var ektepakten ugyldig. Videre krevde han å få overta leiligheten som han hadde ervervet under samlivet.

Kari på sin side bestred at det var grunnlag for noen tilbakeføring av aksjene. Etter hennes mening var formkravene til ektepakt oppfylt. Om Peder ikke hadde overført aksjene til henne, ville de nok blitt solgt og kjøpesummen ha vært forbrukt på fotballturer til Spania som var Peders store lidenskap. Hun bestred at Peder kunne kreve å få overta leiligheten. Den måtte anses å være ervervet av dem i fellesskap, og hun kunne godt tenke seg å overta den. Videre krevde Kari å få holde utenfor delingen en lottogevinst på 1,1 million som hun hadde vunnet 18. mars 2023. Peder bestred at det var grunnlag for å holde denne verdien utenfor delingen.

- 1) Er ektepakten om overføringen av aksjene gyldig?
- 2) Kan Peder kreve å få overta leiligheten?
- 3) Kan lottogevinsten holdes utenfor delingen?

Del II

- 4) Hvilke forhold kan medføre at gjenlevende ektefelle ikke har rett til å sitte i uskifte?

-----Begge delene skal besvares. Asbjørn Strandbakken/Bergen/Stavanger 21. april 2023

Spørsmål 1

Spørsmålet er om ektepakten om overføring av aksjene er gyldig. Det rettslige utgangspunktet er at en arvelater kan stille vilkår for arv, jf. ekteskapsloven (el) § 48. Et slikt vilkår kan blant annet være en ordning om særreie, jf. el. § 48, jf. el. § 42.

For arv må vilkåret bestemmes ved "testament", jf. el. § 48 annet punktum. I saken vår har Peders tante testamentert aksjene til Peder, og i testamentet fremgikk vilkåret om særreie. En endring av vilkåret om særreie kan kun endres om det enten er "særskilt hjemlet" eller "klart forutsatt" av arvelateren, jf. el. § 48 annet punktum. Det videre spørsmålet blir dermed Peder hadde "særskilt hjemlet" eller om det var "klart forutsatt" av giver. Vilkårene er alternative.

Hadde Peder "særskilt hjemlet" til å overføre aksjene til Marte?

Etter ordlyden kreves det en hjemmel i lov for at "særskilt hjemlet" skal foreligge. En slik hjemmel kan trolig være el. §§ 62 og 74, eller arveloven (al) §§ 8 og 9. I vår sak gir faktum ikke opplysninger om at Peder har "særskilt hjemlet" til å overføre aksjene til Marte.

Var det "klart forutsatt" fra Peders tante at Peder kunne overføre aksjene til Marte?

En naturlig språklig forståelse av "klart forutsatt" er at det uten tvil kan legges til grunn at arvelater har ment at arvemottaker senere kan overføre særreiet til en annen. I Rt. 1963 s. 417

ble formuesgode testamenter til B, fordi A hadde et kausjonsansvar. Dermed var det ikke i strid med arvelaters intensjoner at B overførte formuesgode til A når ikke lenger hadde kausjonsansvar.

I vår sak inneholder ikke faktum opplysninger som skulle tilsi at det var "klart forutsatt" fra arvelater at Peder kunne overføre aksjene til Marte ved en senere anledning.

Konklusjon: Ektepakten om overføring av aksjene er ikke gyldig.

Subsidiært, under forutsetning av at det forelå "særskilt hjemlet" eller at det var "klart forutsatt" at Peder likevel kunne overføre aksjene til Marte. Det videre spørsmålet blir da om ektepakten er gyldig. Det rettslige utgangspunktet er el. § 54. Formkravene etter el. § 54 første ledd første punktum gjelder når en ektepakt ikke bare er til fordel for den ene ektefellen, mens

Kommentert [HA1]: Fin og konsis oppsummering av det rettslige utgangspunktet.

Kommentert [HA2]: Det er bra at kandidaten kjøpt slå fast hva som ikke er tvilsomt, og hva som er det.

Kommentert [HA3]: Det er bra kandidaten viser til det konkrete vilkåret i loven som skal vurderes. At den konkrete delen av ordlyden som skal vurderes siteres er et godt grep for å gjøre det lettere for leseren å vite hva som vurderes. Pass imidlertid på når en siterer lovbestemmelser at siteringen er presis. Ordlyden i § 48 er "særskilt hjemlet" ikke "særskilt hjemmel".

Kommentert [HA4]: Det er god metodebruk at det alltid startes i ordlyden.

Kommentert [HA5]: Ordlyden isolert sett kan nok tolkes til at det er snakk om lov hjemmel. Det er imidlertid ikke en helt korrekt forståelse av bestemmelsen.

"særskilt hjemlet" sikter til om det er bestemt av giver eller arvelater at mottaker kan gjøre endringer. For eksempel kan giver bestemme i et gavebrev at gaven skal være mottakers særreie, men at mottaker etter eget skjønn kan oppheve særreiet. Se "ekteskapsloven med kommentarer", Holmøy, Lødrup og Asland (2013) side 374 og "Økonomisk familierett", Strandbakken (2021) side 152 om dette.

Det er følgelig ikke noe krav at det følger av hjemmel i lov for at mottaker skal kunne endre bestemmelser gitt av giver/arvelater. Det er også vanskelig å se at en slik lov hjemmel, som gir endringsrett i mot det giver har ønsket, eksisterer i dag. Al. §§ 8 og 9 som det vises til handler om ektefelles arv, og vil ikke påvirke om eiendeler er særreie eller ikke. El. §§ 62 og 74 omhandler rett til å løse ut bolig og innbo ved endt ekteskap, og gir ikke rett for mottaker til å endre særreiebestemmelser.

Kommentert [HA6]: Det gir en ryddig og fin struktur på oppgaven å oppstille de forskjellige problemstillingene som egne underoverskrifter. Pass imidlertid på at dette gjøres formmessig likt hver gang (uthevet skrift), da det ellers kan gi et litt uryddig inntrykk.

Kommentert [HA7]: Enig i at ordlyden "klart forutsatt" oppstiller en ganske høy terskel. "Uten tvil" er muligens å sette den terskelen litt vel høyt.

Kommentert [HA8]: Bra kandidaten gjør dette kort. Oppgaven legger ikke opp til en lengre drøftelse av dette, da det ikke er noen opplysninger som gir holdepunkter for motargumenter.

Kommentert [HA9]: Det er bra kandidaten ser at det er to potensielle ugyldighetsgrunner her, og at begge problematiseres. Oppgaven legger opp til at begge skal drøftes.

Kommentert [HA10]: Det vises til feil punktum i bestemmelsen, men ellers er fremstillingen av bestemmelsen grei. En noe ryddigere fremstilling kan være å dele bestemmelsen inn i hovedregel og unntaksregel:

Ekteskapsloven § 54 første ledd 1. til 3. punktum oppstiller det generelle formkravet for ektepakt. Det er dette formkravet som er det rettslige utgangspunktet for om en

første ledd annet punktum gjelder når ektepakten bare er til fordel for en av partene. Det videre spørsmålet blir dermed om ektepakten bare var til fordel for Marte.

Var overføringen av aksjene til en verdi av 60 000 kr bare til fordel for Marte?

Det er nærliggende å tenke på overføringen som en "gave". En "gave" er etter en naturlig språklig forståelse noe man gir til en annen for å være hyggelig. I rettspraksis er det lagt til grunn at det er en gave "hvis det er skjedd en formuesforskyvning i gavehensikt", jf. rt. 2014 s. 1248. Gavehensikt kan foreligge selv om "den som yter gaven også har andre motiver enn å berike mottakeren".

I vår sak er det overført aksjer til en verdi av 60 000 kr uten vederlag og det er dermed helt klart tale om en "formuesforskyvning". Overføringen er fra Peder sitt særeie til Marte sitt særeie og dermed vil heller ikke verdien deles ved en eventuell skilsmisse. Det noe mer tvilsomme er om det forelå en "gavehensikt".

Peder ønsket opprinnelig å kvitte seg med alle aksjene og tilbudet om at Marte kunne overta kom først etter at Marte hadde motsatt seg at han kvittet seg med dem, eller mer nærliggende, solgte dem. Dette trekker i retning av at det ikke var en "gavehensikt" bak overføringen. Imidlertid ble aksjene overført til Marte sitt særeie. Dette trekker i retning av at det forelå en gavehensikt, ihvertfall til en viss grad. Det er videre vanskelig å se hvilke andre motiver Peder hadde enn å gi en gave. Det forelå dermed en "gavehensikt" ved overføringen.

Delkonklusjon: Overføringen av aksjene var bare til fordel for Marte.

Det er dermed uten betydning at Marte ikke fikk signert eller vedkjent seg ektepakten samtidig som Peder da det er de formelle kravene i el. § 54 annet punktum som gjelder. Dermed er en ektepakt gyldig når mottakeren av en fordel ikke har medvirket til ektepakten. Dermed blir kravet til gyldighet at den ene ektefellen i "nærvær av to vitner" som er "til stede samme" og "vet at det er en ektepakt som skal inngås" "vedkjenner seg sin tidligere underskrift".

I saken vår har Peder vedkjent seg sin underskrift mens to vitner var tilstede samtidig og vilkårene er innfridd.

Kommentert [HA11]: Det er dette som er vilkåret i unntaket, og det er dermed naturlig å oppstille det som neste delspørsmål i oppgaven. Bra.

Kommentert [HA12]: Det er nettopp dette som er det sentrale momentet i faktum. Det er overført verdier fra en ektefelle til den andre, uten noe form for vederlag eller motytelse. Det ville nok vært tilstrekkelig å vise til dette for å konkludere med at vilkåret er oppfylt.

Kommentert [HA13]: Kandidaten foretar en grei drøftelse av om det forelå en gave eller ikke, og viser forståelse for konseptet gave i en rettslig sammenheng.

Drøftelsen er nok noe omstendlig og unødvendig, da det ikke er et vilkår etter § 54 første ledd fjerde punktum at det har blitt gitt en gave - kun at ektepakten "bare er til fordel for den ene ektefellen". Hensikten med overføringen er derfor ikke relevant, og vilkåret ville vært oppfylt uansett om det forelå gavehensikt eller ikke.

Kommentert [HA14]: Kandidaten gir en god og konsis sammenfatning av formkravet til ektepakt her, men den burde nok kommet tidligere i oppgaven.

Det er dermed uten betydning at Marte ikke fikk signert eller vedkjent seg ektepakten samtidig som Peder.

Peder har anført at aksjene må tilbakeføres. Han har ikke fremmet krav om at lemping, jf. el. § 46 (2), eller om vederlag jf. el. § 73 og jeg vil derfor ikke vurdere om han hadde fått medhold i slike krav.

Subsidiær konklusjon: Ektepakten er gyldig

Spørsmål 2

Spørsmålet er om Peder kan kreve å overta leiligheten. Det rettslige utgangspunktet er el. § 66 som gir ektefellene rett til å beholde egne eiendeler. Det videre spørsmålet blir dermed hvem som eide leiligheten. Spørsmålet må løses med utgangspunkt i el. § 31 (2). Problemstillingen blir om leiligheten var "ervert av begge".

Var leiligheten "ervert av begge"?

En naturlig språklig forståelse av "ervert av begge" er at begge ektefellene har bidratt til å gjøre ervert mulig. I rettspraksis har det utviklet seg flere vilkår som må ligge til grunn for at noe er "ervert av begge". Dette særlig i saker som vår, hvor ikke begge ektefellene har bidratt med en like stor pengesum i kjøpet, men hvor bidragene har vært av mer ulik art som vanskeligere kan sammenlignes direkte.

I rt. 1975 s. 220 ble graden av det felles prosjektet vurdert, hustruens innsats og om det var sammenheng mellom hustruens indirekte bidrag og ervert vurdert. I senere rettspraksis er det også lagt til grunn at indirekte bidrag til ervert kan føre til sameie, selv om ektefellene ikke har barn.

I vår sak er Peder registrert som eier av leiligheten og han sto som ansvarlig for gjelden knyttet til leiligheten. Det er dermed naturlig å i utgangspunktet anse Peder som eier av leiligheten. Imidlertid har det i rettspraksis blitt slått fast at de formelle eierforholdene ikke alene er avgjørende, men de reelle eierforholdene. I juridisk teori har Strandbakken argumentert for at kravet til innsats og årsakssammenheng i relasjon til ervert av felles bolig er svekket i ekteskapsloven, sett opp imot rettspraksis fra 1970 og 1980 tallet.

Kommentert [HA15]: Det er bra kandidaten innledningsvis gjør klart hva det rettslige utgangspunktet er.

Kommentert [HA16]: Kandidaten kommer kjapt frem til hva som er kjernen av problemstillingen. Det er denne drøftelsen faktisk legger opp til at skal gjøres, og det er derfor bra kandidaten ikke bruker plass på å redegjøre for andre ting.

Kommentert [HA17]: Hva er disse vilkårene? Det ville vært naturlig å nevnt dem innledningsvis, spesielt når det påpekes at de eksisterer.

Kommentert [HA18]: Dette er begge viktige momenter som klart taler for at det er Peder som eier leiligheten. Bra kandidaten ser dette. Et annet viktig moment som gjerne burde blitt nevnt er at Peder bruker sin lønn til å betjene gjelden.

Kommentert [HA19]: Denne påstanden blir hengende litt i luften, og det er uklart hva kandidaten ønsker å få frem med dette. Hva taler dette for i den konkrete saken? Videre savnes det en henvisning til hvor i teorien dette er hentet fra.

Marte har bidratt med å betale en rekke forbruksutgifter knyttet til husholdningen. Slik jeg forstår faktum har hun i det vesentlige betalt løpende utgifter til husholdningen, mens Peder har betalt på lånet. I mange tilfeller vil nok i dag utgifter til husholdningen overstige utgifter til renter på huslånet.

Bak denne utgiftsfordelingen ligger det en avtale hvor ektefellene har blitt enige om hvordan de skal organisere seg og hvilke ansvarsområder man skal ha. Dette trekker i retning av at ektefellene i stor grad "drar lasset sammen". De er tett integrerte og tar avgjørelser sammen, slik de også gjorde om kjøpe av leiligheten. Dette gjør at det foreligger en relativt høy grad av et felles prosjekt bak ervervet.

Det er også en årsakssammenheng mellom ervervet og at Marte betaler utgiftene. Riktignok har Peder fått lån alene og Marte er ikke solidarisk ansvarlig for lånet. Dette trekker i retning av at Peder uansett kunne kjøpe boligen. Imidlertid tar Marte husholdningsutgiftene, noe som er med å gjøre det mulig for Peder å betale lånet. Kravet til årsakssammenheng er heller ikke like strengt lenger som nevnt ovenfor.

Et av de grunnleggende hensynene bak ekteskapsloven er å ivareta ektefellenes selvstendige økonomiske stilling, jf. el. §§ 31 og 40. Hensynet blir modifisert at av ekteskapsloven også skal bygge opp rundt den helt spesielle følelsesmessige relasjonen et ekteskap er, jf. el. § 38.

I vår sak tar begge ektefellene sammen ansvaret for utgiftene og arbeidet som kreves i husholdningen jf. el. § 38.

Delkonklusjon: Leiligheten var ervervet av begge.

Utgangspunktet er at når det ikke er grunnlag for noe annet skal sameiere anse å eie en like stor del, jf. sameigelova § 2.

I vår sak er det ikke grunnlag for å si at Peder skal eie mer enn Marte i leiligheten og de eier derfor en ideell halvdel hver.

Konklusjon: Peder kan ikke kreve å overta leiligheten.

Kommentert [HA20]: Nettopp det at det er et felles prosjekt, og at de sammen har bestemt seg for å anskaffe leiligheten er et viktig moment i denne vurderingen. Det er bra kandidaten ser dette, og trekker det frem.

Kommentert [HA21]: Veldig bra kandidaten ser dette. At Martes innsats muliggjør ervervet for Peders del er helt sentralt i denne vurderingen. Uansett om dette gjøres ved at den ene tar alt husarbeidet, som muliggjør høyere inntekt for den andre, eller som her hvor den ene betaler alle løpende utgifter som muliggjør at den andre bruker store deler av sin lønn på betjening av lån.

Kommentert [HA22]: Bra, dette er viktig ettersom det ville vært tilstrekkelig etter el. § 66 at Peder eide leiligheten "for det vesentlige".

Spørsmål 3

Spørsmålet er om Marte kan holde lottogevinsten på 1.1 million utenfor delingen. Det rettslige utgangspunktet er at ektefellenes samlede formuer skal deles likt, jf. el. § 58. Den samlede formuen som skal legges til grunn for delingen er formuen ektefellene hadde på skjæringstidspunktet, jf. el. § 60. Det videre spørsmålet blir dermed om lottogevinsten ble vunnet før eller etter skjæringstidspunktet. Dette reiser spørsmålet om når "skjæringstidspunktet" var.

Når var "skjæringstidspunktet"?

El. § 60 oppgir flere alternativer for når "skjæringstidspunktet" er fastslått. Aktuelt for foreliggende sak er når når samlivet ble "brutt" og "når begjæring om separasjon (...) kom inn til statsforvalteren. De to alternative datoene i faktum er 1. mars når Marte flyttet til moren og 24. mars når søknaden om separasjon ble journalført som mottatt hos Statsforvalteren. Dette reiser spørsmål om samlivet ble "brutt" når Marte reiste til moren.

Ble samlivet mellom Marte og Peder brutt når Marte den 1. mars reiste til moren?

En naturlig språklig forståelse av "brutt" er at samlivet er slutt og at ektefellene har besluttet å gå hver til sitt. I rettspraksis er det lagt til grunn at opphør av et ekteskapeleg samliv må "ha markert seg i det ytre før samlivet kan anses for hevet", jf. rt. 1978 s. 1327.

I vår sak har forsåvidt samlivsbruddet "markert seg i det ytre" ved at Marte har flyttet ut etter at partene vinteren 2023 forstod at samlivet gikk mot slutten. Det er imidlertid når en tolker ordlyden i "brutt" ikke tilstrekkelig. I ordlyden ligger det at det må være tatt en beslutning om at samlivet faktisk er brutt.

I rt. 1978 s. 1327 lå saken annerledes enn i den foreliggende. Partene hadde nok der kommet lenger i selve beslutningen om at samlivet var slutt, men det var de ytre forholdene som gjenstod. I vår sak er det imidlertid motsatt. Det at Marte skulle tenke over Peder sitt forslag om separasjon når hun reiste hjem til moren 1. mars tilsier at ekteparet ikke hadde "brutt" samlivet.

Dette samsvarer også med juridisk teori, hvor Strandbakken argumenterer for at det ikke er tilstrekkelig at en ektefelle flytter ut, om dette er for å ta en tenkepause. Dette kan nok også

Kommentert [HA23]: Det er bra kandidaten aktivt bruker ordlyden i tolkningen av bestemmelsen, og referer til den i drøftelsen.

Kommentert [HA24]: Dette er nok å trekke ordlyden litt langt. Det er ikke et krav etter ordlyden at ektefellene har søkt separasjon, eller bestemt seg for å søke separasjon for at samlivet er "brutt".

Det essensielle er nok om det for ektefellene opplevdes som midlertidig eller endelig da Marte flyttet ut.

være praktisk i mange samliv hvor det er utfordringer. Her vil nettopp en tenkepause kunne være med å bidra til en gjennomtenkt beslutning. Dette trekker i retning av at samlivet ikke var brutt.

Delkonklusjon: Samlivet ble ikke brutt når Marte reiste til moren den 1. mars.

Dermed er skjæringstidspunktet når søknaden om separasjon ble journalført som mottatt hos statsforvalteren den 24. mars.

Lottogevinsten ble vunnet den 18 mars. Faktum opplyser ikke om den ble utbetalt før eller etter 24. mars, men det vil ikke ha noe å si da også fordringer en ektefelle hadde før skjæringstidspunktet skal inngå i delingsgrunnlaget.

Konklusjon: Lottogevinsten kan ikke holdes utenfor delingen.

Spørsmål 4

Innledning

Oppgaven spør om hvilke forhold som kan medføre at gjenlevende ektefelle ikke har rett til å sitte i uskifte. Jeg forstår oppgaven slik at dette både omfatter forhold som kan føre til at man mister retten til å etablere uskifte og forhold som kan føre til at man mister rettigheten etter at uskifte er etablert. Hvordan lengslevende kan råde over uskifteformuen faller utenfor oppgaven.

Jeg vil kort innledningsvis redegjør for hovedregelen om uskifteretten og dens begrunnelse fordi det gir en bedre forståelse av unntakene fra hovedregelen, hvor nok noen også er relativt snevre.

Det klare utgangspunktet er at lengstlevende ektefelle har rett til å overta felleseiet uskiftet, jf. arveloven (al) § 14 (1). Denne retten går fremfor førsteavdødes andre arvinger, jf. al. § 14 (1). Begrunnelsen for regelen er at dødsfallet til førsteavdøde i de fleste tilfeller åpenbart vil være svært trist både for livsarvinger og gjenlevende ektefelle. Imidlertid vil den gjenlevende ektefellen i de fleste tilfeller, om det ikke er tale om noen som dør i svært ung alder føle de mest praktiske konsekvensene av dødsfallet. Om boet må skiftes umiddelbart vil det kunne føre til at lengstlevende ektefelle må selge boligen som tidligere var ektefellenes felles hjem for å betale ut de andre arvingene. Dette kan føre at man må leve mer kummerlig enn før, eller

Kommentert [HA25]: Slik faktum er lagt opp er det åpent om man kommer til at samlivet ble brutt 1. mars eller ikke. Det kan forsvares å komme til at det ikke var det, men for egen del kommer jeg nok til at det var det. Det viktige er at man ser argumentene som taler for og mot.

Kommentert [HA26]: Et mulig alternativt grunnlag for å kreve å holde lottogevinsten utenfor er el. § 59 tredje ledd. Det ville vært naturlig å også drøfte dette grunnlaget i denne oppgaven, da det er flere momenter som legger opp til en slik drøftelse.

Kommentert [HA27]: Det er bra kandidaten innledningsvis gjør rede for sin forståelse av oppgaven.

Kommentert [HA28]: Bra oppgaven avgrenses, enig i at dette faller utenfor.

Kommentert [HA29]: Regelen er nok sterkere begrunnet i hensynet til at gjenlevende ektefelle skal slippe å gjøre store omveltninger i livet, som å selge deres felles hjem.

at det i det hele tatt kan være problematisk å skaffe seg husly. Dette vil være uheldige konsekvenser som uskifteretten skal unngå, og det ligger derfor også sosiale hensyn til grunn for regelen. Regelen forutsetter en stor grad av tillit og lojalitet mellom de involverte parter.

Hvilke forhold som kan føre til at lengstlevende ektefelle mister retten til å etablere uskifte

Følgelig vil innhugg i rettigheten være begrenset, men også de øvrige arvingene har interesser som regeleverket må tilgodese. Særskilte livsarvinger kan kreve arv umiddelbart, jf. al. § 16, men dette fører ikke til en begrensning i uskifteretten som sådan. Etter al. § 17 kan førsteavdøde begrense retten til uskifte. Som vilkår for begrensning må lengstlevende ektefelle ha fått kunnskap om testamentet før arvelaterens død. Her er det tilstrekkelig at arvelater selv informerer muntlig, eller en annen nærstående. Men med tanke på bevissikring er det nok lurt å gjøre det skriftlig, hvor også den andre ektefelle bekrefter at man er blitt informert. Om det ikke er mulig å informere, eksempelvis fordi ektefellen er så dement at den ikke forstår hva som blir formidlet vil det være "umulig" å informere og kravet faller dermed bort. Begrunnelsen for at man må informere den andre ektefellen om slike testament er nok fordi det kan være enklere å gjøre disposisjoner i vond vilje når man ikke selv opplever konsekvensene av dem. I tillegg vil det være mulig for den andre ektefellen å gjengjelde disposisjonen.

Al. § 18 oppstiller tre alternative vilkår som kan frata lengstlevende retten til uskifte. For det første er kreditorene til førsteavdøde beskyttet ved at deres mulighet til å kreve inn gjeld fra førsteavdøde ikke skal bli svekket på en slik måte at det blir "vanskeligere" å dekke sine krav. Etter ordlyden må dette være en relativt lav terskel, og kreditorbeskyttelsen er nok høy. Et alternativt vilkår er at arven til førsteavdødes arvinger reduseres "vesentlig". Her er terskelen betydelig mye høyere. Bestemmelsen kan sees i lys av el. § 40, slik at den ene ektefellen ikke kan stifte gjeld med virkning for den andre. Til slutt kan retten til uskifte falle bort om gjenevende ektefelle "klanderverdig" måte har "påført" eller "utsatt" seg eller andre for betydelige formuestap og dermed ikke kan ventes å styre uskifteformuen på en forsvarlig måte. Bestemmelsen ivaretar hensynet til interessene til førsteavdødes arvinger. Et eksempel kan være om lengstlevende er rusavhengig etter tunge narkotiske stoffer. Vedkommende har tidligere blitt dømt for vinningskriminalitet for å finansiere narkotika, og har satt seg i gjeld til narkotikaforhandlere. I et slikt tilfelle kan neppe lengstlevende ha rett på å sitte i uskifte etter førsteavdøde.

Kommentert [HA30]: Dette er en viktig nyansering å få frem, det er bra kandidaten ser dette.

Kommentert [HA31]: Dette avsnittet blir ganske langt. Ettersom kandidaten omhandler to forskjellige bestemmelser, ville det nok vært naturlig å dele opp i to avsnitt.

Kommentert [HA32]: Et annet viktig hensyn som nok var vel så avgjørende ved utformingen av regelen, er at ektefellen, som får begrenset sin rett til uskifte, skal få mulighet til å ta grep for å sikre sin fremtidige økonomi og levestandard.

Kommentert [HA33]: Arveloven §§ 16-18 er alle relevante grunnlag å behandle i del to av oppgaven. Under temaet forhold som kan føre til at ektefellen mister retten til å etablere uskifte ville det imidlertid også vært naturlig å ta opp betydningen av formuesforholdet mellom ektefellene. Har ektefellene særreie må det være inngått avtale om at ektefellene kan sitte i uskifte med særreiemidlene for at de skal kunne det, jf. al. § 43.

Det kunne også vært naturlig å nevne reglene om opphør av arverett ved separasjon etter al. § 11, som også gjelder retten til uskifte, jf. al. § 14 femte ledd. Dette er nok en litt mer perifer bestemmelse fra oppgavens tema, så det er forståelig at kandidaten tenkte dette falt utenfor.

Hvilke forhold som kan føre til at lengstlevende ektefelle mister retten til å sitte i uskifte

Også når uskifteboet er etablert kan lengstlevende senere miste rettigheten til å fortsette å sitte i uskifte. Reglene skal i stor grad ivareta førstaveddets arvinger, men også lengstlevendes egne arvinger.

Den mest praktiske regelen er nok el. § 27 som slår fast at retten til uskifte faller bort om lengstlevende gifter seg jf. første ledd. Også om lengstlevende blir samboer kan uskifteretten falle bort, jf. al. § 27 (2).

Oppgave 4

Hvilke forhold kan medføre at gjenlevende ektefelle ikke har rett til å sitte i uskifte?

Den vide råderetten gjenlevende ektefelle har over uskifteformuen, jf. al. § 22 kan fort føre til at lengstlevende ektefelle nytter uskifteformuen til å forsørge sin nye utkårede. Dette vil gå på bekostning av andre arvinger. Også de sosiale hensynene bak uskifteretten vil i mange tilfeller ikke være like tunge når lengstlevende etablerer et nytt samliv. Regelen kan likevel ha problematiske sider ved seg, eksempelvis om uskifteformuen er liten, og den nye utkårede er uten formue. I et slik tilfelle kan regelen stå i veien for at lengstlevende på nytt kan finne kjærligheten og gifte seg.

Å gi arv fra uskifteformuen faller inn under råderetten, jf. al. § 24. Sanksjonering om gjenlevende ektefelle derimot ikke deler ut en like stor del av arven til alle arvingene faller derimot inn under forhold som kan medføre at gjenlevende ektefelle ikke har rett til å sitte i uskifte lenger. I rt. 2001 s. 683 delte gjenlevende ektefelle ut arv ved å overdra en eiendom til to av sine sønner. Den tredje sønnen fikk derimot ikke "tilsvarende oppgjør". Konsekvensen for lengstlevende ektefelle ble dermed at hun mistet retten til å sitte i uskifte.

Om lengstlevende rår over uskifteformuen på en "klanderverdig" måte slik at den blir "vesentlig redusert" eller står "i fare for å bli det" kan en arving kreve skifte av uskifteformuen, jf. al. § 28 (2). Bestemmelsen må sees i sammenheng med al. § 22 om at lengstlevende rår over uskifteformuen som en eier. Som et eksempel på hvor langt råderetten strekker er rt. 2004 s. 777. Den gjenlevende ektefellen solgte en sommerbolig til et av sine barn, selv om boligen var testamentert til et annet av barnene. Råderetten er dermed med på å legge terskelen for hva som skal til for å miste retten til uskifte etter al. § 28 (2).

Kommentert [HA34]: Oppgaven får en fin struktur ved å inndelegge oppgaven etter forhold som hindrer etablering av uskifte, og forhold som gjør at en ektefelle mister retten til allerede etablert uskifte. Det er en naturlig inndeling, og begge delene er relevante og nevne ut fra oppgavens utforming.

Kommentert [HA35]: Savner at kandidaten nevner hva som er vilkårene for at uskifteretten faller bort, ikke bare nevner at det kan skje.

Kommentert [HA36]: Her ser det ut til å ha sneket seg inn en feil ved at "Oppgave 4" og problemstillingen som er presentert ovenfor er gjentatt.

Kommentert [HA37]: Dette er en praktisk viktig regel som det er naturlig at nevnes i en oppgave som denne. Selv om kandidaten har avgrenset mot råderetten under uskifte, ville kandidaten vært tjent med å redegjøre kort for regelen.

Det kunne også vært nevnt at skifte av uskifteboet først kan kreves dersom ingen av arvingene har krevd omstøtelse etter al. § 23 og gjenlevende motsetter seg å gi tilsvarende oppgjør.

Kommentert [HA38]: Dette er en viktig regel som hensyntar arvingenes interesser. Bra kandidaten har med denne bestemmelsen.

Kommentert [HA39]: Det viser stor forståelse av regelverket at kandidaten evner å se reglene i sammenheng, og hvordan § 22 spiller inn på vurderingen etter § 28.

Bestemmelsen må også sees i sammenheng med bestemmelsene om formuesordning i ekteskapsloven og bestemmelsene om arv, jf. al. §§ 4-11. Etter deling av felleseie tilfaller halvparten den gjenlevende ektefelle. Deretter arver også gjenlevende ektefelle etter førsteavdøde. Dermed skal en betydelig andel ved et skifte til lengstlevende om denne er i livet ved skifte. Dermed skal det svært mye til for at formuen blir "vesentlig redusert".

Kommentert [HA40]: Det forhold at ektefellen tar arv er neppe til hinder for et krav om skifte av uskifteboet.

Hvor "klanderverdig" må disposisjonen være? Vilkåret må sees i sammenheng med hvor mye formuen blir redusert, eller står i fare for det. Å delta i et pyramidespill er nok klanderverdig, men om man reduserer formuen med 1 % vil ikke det nå over terskelen.

Kommentert [HA41]: Vilkåret om klanderverdighet og vesentlig reduksjon er kumulative vilkår. Uansett hvor klanderverdig en disposisjon er, må den også ha ført til en vesentlig reduksjon eller risiko for vesentlig reduksjon for at al. § 28 får anvendelse.

Det er imidlertid korrekt som kandidaten sier, at vurderingen etter al. § 28 er en helhetsvurdering. I så måte vil graden av klanderverdighet og graden av reduksjon kunne spille inn på vurderingen.